

Leugen

Care Santos · vertaald uit het Spaans door Roy van Alkemade

Over online identiteit, vertrouwen en wie iemand écht is

DOELGROEP	LESDUUR	THEMA'S
14–17 jaar	45–50 minuten	online identiteit · liegen · vertrouwen · loyaliteit · tweede kansen

VOOR DE DOCENT

In één oogopslag

Xenia (16) raakt via een lezersforum in gesprek met Marcelo, die zich ‘Holden’ noemt, en wordt verliefd op iemand die ze alleen kent van korte e-mails en één foto. Als ze hem gaat zoeken, blijkt alles gelogen: de naam, de school, de foto. Wie is haar zielsverwant werkelijk?

KERNVRAAG VAN DE LES

Hoe weet je wie iemand écht is?

Waarom dit boek in de klas?

Leugen begint als een herkenbaar verhaal over verliefdheid via een scherm en wisselt halverwege van verteller. Zo opent het boek het gesprek over online veiligheid zonder te moraliseren, en roept het daarna grotere vragen op over loyaliteit, schuld en tweede kansen.

LET OP

De les (1–6) is spoilervrij en past vóór het lezen of na deel I. Vanaf deel II wordt het boek heftig: een moord door een minderjarige, verwaarlozing, drugscriminaliteit en een gesloten jeugdinstelling. Lees het boek eerst zelf.

Leerdoelen

De leerling kan…

- uitleggen hoe een online identiteit kan verschillen van wie iemand is;
- signalen herkennen dat iemand online niet is wie hij zegt;
- onderscheid maken tussen onschuldige en schadelijke leugens;
- nadenken over waarom mensen liegen – tegen anderen en tegen zichzelf;
- benoemen wat je doet als je twijfelt aan iemand die je online kent.

Lesopbouw

TIJD	ONDERDEEL	WERKVORM
5 min	1 · Hoe weet je wie iemand écht is?	klassikaal
10 min	2 · Een bericht op het forum	gesprek
10 min	3 · Introductie *Leugen*: de signalen	tweetallen
10 min	4 · Kleine en grote leugens	groepjes
10 min	5 · Echt of nep?	casussen
5 min	6 · Slotopdracht	individueel
45–50 min	**Totaal**	

DE LES · DEEL 1 · 15 MINUTEN

Iemand kennen van een scherm

1 Startvraag

SCHRIJF OP HET BORD

Hoe weet je wie iemand écht is?

Laat leerlingen spontaan reageren. Maak daarna onderscheid tussen iemand kennen in het echt en iemand kennen via berichten. Wat zie je wel, en wat niet?

- Wat kun je uit iemands berichten over hem of haar afleiden?
- Wat laat je zelf zien online – en wat laat je weg?
- Is een profiel een leugen als het alleen je beste kant laat zien?

2 Een bericht op het forum

Xenia leest *The Catcher in the Rye* voor filosofie. Op het lezersforum van de bibliotheek vindt ze dit bericht:

LEES VOOR

Denken jullie dat een boek je leven kan veranderen? Vroeger had ik zonder nadenken nee gezegd. Maar dit boek heeft me van gedachten laten veranderen. [...] Ik ben de nieuwe Holden Caulfield. Net zo'n hopeloos geval als hij.

Leugen, p. 15

Holden profiel op het lezersforum

LEEFTIJD	17
SCHOOL	Ricard Salvat
E-MAIL	HoldenCaulfield@...

1. Wat weet je na dit bericht over de schrijver? En wat denk je alleen maar te weten?
2. Waarom zou iemand zich op een forum naar een romanfiguur noemen?
3. Welke drie dingen zou jij willen weten voordat je iemand als hem vertrouwt?

VOOR DE DOCENT

Xenia zegt later zelf: 'Als je iemand online leert kennen, vul je de gaten vanzelf in. En je zit er altijd naast.' (p. 22) Gebruik deze zin om het gesprek af te ronden: wat vullen we zelf in?

DE LES · DEEL 2 · VERDIEPING · 20 MINUTEN

Signalen en leugens

3 Introduceer *Leugen*

Xenia en ‘Marcelo’ mailen wekenlang, maar hij wil niet afspreken: ‘Ik wil niet. Nog niet. Op een dag leg ik het je uit.’ (p. 26) Bespreek de signalen in tweetallen.

WAT XENIA HAD KUNNEN ZIEN

- mailt alleen ma, wo en vr tussen vier en vijf
- schrijft heel korte berichten
- heeft geen telefoon
- stuurt pas na aandringen één foto
- vraagt na twee dagen om een nieuwe foto van haar
- wil (nog) niet afspreken
- is dagenlang onbereikbaar

- Welke signalen vind jij verdacht? Welke niet?
- Xenia bedenkt zelf verklaringen: ‘misschien mailt hij vanaf zijn werk’. Waarom doet ze dat?
- Marcelo schrijft: ‘Het wezenlijke is onzichtbaar voor de ogen.’ Uit welk boek komt die zin – en wat bedoelt hij ermee?

4 Kleine en grote leugens

Ook Xenia liegt, tegen haar ouders. Lees het citaat voor en laat groepjes de letters A–H op de lat zetten.

LEES VOOR

Het ergste aan liegen is niet dat je het tegen anderen doet. Liegen tegen jezelf – dát is pas erg.

Leugen, p. 29

ONSCHULDIG — TWIJFEL — ERNSTIG

A Je zegt dat de nieuwe jurk van je moeder haar mooi staat.

B Je zegt dat je op school hebt gegeten, terwijl je ergens anders was.

C Je gebruikt een bijnaam op een forum.

D Je zet een foto van iemand anders als profielfoto.

E Je zegt dat een toets goed ging, terwijl je hem verknald hebt.

F Je maakt jezelf online een jaar ouder.

G Je doet alsof je een boek hebt gelezen.

H Je zegt dat je ziek bent om onder een afspraak uit te komen.

Bespreek: wat maakt een leugen ernstig – het onderwerp, de gevolgen, of degene tegen wie je liegt? En wie beschermt een leugen eigenlijk?

TOEPASSEN · 15 MINUTEN

Casussen & afsluiting

5 Echt of nep?

Bespreek de situaties in tweetallen of kleine groepjes en daarna klassikaal.

01

Je chat al weken met iemand die je via een game kent. Videobellen wil hij nooit: zijn camera is ‘kapot’.

Wat zou je hem vragen?

02

Iemand die je online hebt leren kennen, stuurt een foto van zichzelf en vraagt meteen om een nieuwe foto van jou.

Wat doe je, en waarom?

03

Een vriendin gaat zaterdag in haar eentje afspreken met iemand die ze alleen online kent. Ze vraagt je het geheim te houden.

Wat zeg je tegen haar?

04

Je ontdekt dat iemand jouw foto gebruikt op een profiel met een andere naam.

Wat kun je doen, en bij wie kun je terecht?

VOOR DE DOCENT

Casus 04 is precies wat de echte Marcelo López overkomt: zijn foto van de website van de sportschool wordt zonder dat hij het weet gebruikt. Wijs leerlingen op de mogelijkheid een nepprofiel te melden bij het platform en hulp te vragen aan een volwassene.

6 Slotopdracht: mijn grens

MAAK DE ZIN AF

Voordat ik iemand vertrouw die ik alleen online ken, wil ik…

Laat iedere leerling één concrete voorwaarde opschrijven. Wie wil, mag zijn antwoord voorlezen. Keer daarna terug naar de openingsvraag: **hoe weet je wie iemand écht is?** Is het antwoord veranderd?

NA HET LEZEN BEVAT SPOILERS

Eén verhaal, twee vertellers

DEEL I
Salinger
Xenia vertelt over haar verliefdheid, haar zoektocht en de ontmaskering.

DEEL II
Holden
Het blauwe schrift van Eric, geschreven in de jeugdinstelling.

DEEL III
De eenden in de winter
Xenia, maanden later, op bezoek in Can Salvà.

Gespreksvragen

1. Het boek heet *Leugen*. Over welke leugen gaat het volgens jou het meest?
2. Lees je deel I anders nadat je Erics schrift hebt gelezen? Wat valt je nu op?
3. Waarom bekent Eric een moord die hij niet heeft gepleegd?
4. Ben zorgt jarenlang voor Eric en noemt hem zijn ‘kleine broertje’. Is hij een held, een manipulator, of allebei?
5. Een rapport noemt Eric ‘mogelijk psychopathisch’. Wat doet zo’n label met hoe anderen naar hem kijken – en hoe hij naar zichzelf kijkt?
6. Als Xenia haar ouders de waarheid vertelt, reageren ze anders dan ze verwacht. Wat zegt dat over eerlijkheid?
7. Waarom heet het laatste deel ‘De eenden in de winter’?
8. Merche zegt bij haar vrijlating: ‘Buiten heb ik niets en niemand.’ Wat heeft een jongere nodig om na een jeugdinstelling opnieuw te beginnen?

Wie liegt er?

Vul in tweetallen de laatste kolom in. Welke leugen is het ernstigst? Is er één te verdedigen?

WIE	WELKE LEUGEN	TEGEN WIE	WAAROM?
Eric	gebruikt de naam en foto van Marcelo López	Xenia	
Xenia	zegt dat ze op school eet en aan een werkstuk werkt	haar ouders	
Ben	vertelt dat hij die nacht zat te pokeren	de rechter	
Eric	bekent een moord die hij niet heeft gepleegd	politie, advocaat, rechter	

VERWERKING BEVAT SPOILERS

Schrijven & verder lezen

Schrijfopdracht: Een antwoord

Eric stuurt Xenia een schrift vol waarheid. In het boek antwoordt ze niet met een brief: ze gaat naar hem toe. Schrijf de mail die ze hem had kunnen sturen.

VAN	Xenia Buch
AAN	Eric
ONDERWERP	Je schrift

Denk aan wat ze voelt na zijn leugen én na zijn bekentenis. Wat vergeeft ze, en wat niet?

Creatieve opdracht: Drie die mij veranderden

In het hoofdstuk ‘Eén ding’ noemt Eric drie namen die hem hebben veranderd: Ben, Salinger en Xenia. Kies er zelf drie: mensen, boeken of momenten.

1
Zonder … had ik nooit …

2
Zonder … had ik nooit …

3
Zonder … had ik nooit …

Schrijf bij elke naam één zin. Je hoeft je keuze niet te delen.

Lees verder

DE BOEKEN VAN ERIC

- ***The Catcher in the Rye*** – J.D. Salinger
- ***Het spook van Canterville*** – Oscar Wilde
- ***De kleine prins*** – Antoine de Saint-Exupéry

OOK BIJ PARADE

- ***Onzichtbaar*** – Eloy Moreno, over pesten en wegkijken
- ***De nieuwe reis van de kleine prins*** – Eloy Moreno

TOT SLOT

Online kun je iemand anders zijn, en soms voelt dat geweldig. Maar achter elk profiel zit een echt mens, met een verhaal dat je niet kent. *Leugen* laat zien hoe ver een leugen kan reiken – en hoeveel moed het kost om de waarheid te vertellen.